

range of possibilities by which genes can be expressed. The environment can trigger responses within a particular range of genetic possibility. Our genetic potential, but not just anything. So again, of course, the people that want to look at cognitive science and how culture influences cognition, they are going back to the question of difference. Of course, but we know that. So my question is, having figured out that culture is different, is there anything common to human beings that would allow us to do comparative studies? Go back to comparative religion ... what is the theoretical basis of comparative anything? Comparative politics, comparative law, what's the basis, how do you do that? At the social level, cultural level. At biological level it is done. And I think it's interesting for people who are interested in study of religion especially to the extent that study of religion means the study of comparative religion to raise this kind of question. And we're more or less successful at working them out than we can apply them to the studies of people who just wanted to study medieval Chinese shoes or something.

Sacra: Thank you very much for the interview.

Letní škola religionistických studií v Szegedu

Jana Zlámalová, FF MU, Ústav religionistiky

Na přelomu srpna a září (21. srpna – 2. září) pořádala nedávno založená katedra religionistiky v Szegedu již druhý ročník Letní školy religionistických studií.¹ Ze šesti evropských zemí² se na tuto téměř dvoutýdenní konferenci sjelo více než třicet studentů i významných odborníků věnujících se religionistice či sociologii náboženství. Hlavním cílem bylo společně diskutovat o současné, především středoevropské religiozitě a o náboženských změnách, ke kterým v této oblasti v průběhu posledních let dochází. To naznačovalo i téma letošního setkání: *Religiousness in a Changing World*.

Diskuze a výměna názorů se odehrávaly především na základě každodenních přednášek, konaných v budově filozofické fakulty szegedské univerzity. Až na některé výjimky, kdy byl program vyhrazen pro celodenní exkurzi, měly všechny dny velmi podobný program. Dopolední část byla věnována některému z přítomných lektorů, aby pohovořil o určité problematice zapadající do jeho odborné specializace a která zároveň představovala cenný příspěvek k probíranému tématu. Odpoledne k řečnickému pultu postupně přistoupili dva až tři studenti, kteří si pro tuto příležitost připravili přibližně půlhodinový příspěvek.

Přítomným posluchačům se tak během devíti vyučovacích dnů nabízela možnost vyslechnout si téměř dvacet pojednání na nejrůznější témata, z nichž osm přednesli

¹ Katedra religionistiky, náležející k filozofické fakultě Szegedské univerzity (bývalá Univerzity Attila József), vznikla v roce 1999 jako první vysokoškolské pracoviště v Maďarsku věnující se vědeckému studiu náboženství. Jejím dnešním vedoucím je András Máté-Tóth.

² Konkrétně se účastnily tyto státy: Česká republika, Maďarsko, Polsko, Rakousko, Rumunsko a Slovensko.

vyučující religionistiky a dalších jedenáct vstupů náleželo studentům ze všech zúčastněných zemí. Po každém příspěvku se mohli všichni zapojit do diskuze nebo reagovat na přednesené myšlenky a poznatky. Mnohdy byly tyto debaty velmi živé a časovým rozsahem konkurovaly samotnému vystoupení.

V průběhu celé letní školy tedy měli studenti jedinečnou šanci setkat se s kolegy ze zahraničí, zapojit se do diskuze a zúčastnit se přednášek religionistů zvučných jmen. Hans Gerald Hödl z Vídně ve svém příspěvku „Key Concepts of Sociology of Religion for Explaining New Forms of Religiosity“ nastínil hlavní pojmy vysvětlující náboženské změny 20. a 21. století. David Václavík z brněnského Ústavu religionistiky Masarykovy univerzity do své přednášky „New Religious Movements and Their Reflection in the Czech Republic after 1989“ zahrnul jak objasnění právních záležitostí souvisejících především se státním uznáním nových náboženských hnutí v českém prostředí, tak i stručný přehled nejznámějších nových náboženských skupin působících v tomto regionu. Již v průběhu jeho příspěvku se rozvinula poměrně intenzivní debata s mnoha dotazy studentů, kteří se zajímali především o další a podrobnější informace o vztahu mezi náboženskými skupinami a českým státem. Velmi poutavé pojednání další představitelky brněnské religionistiky, Ivy Doležalové, bylo příjemným osvěžením, neboť byla na chvíli opuštěna problematika náboženství dnešních dnů a posluchačům se naskytl možnost dozvědět se něco více o transformacích raného křesťanství. O proměnách evropské religiozity také pojednávaly dvě přednášky profesorky Ireny Borowik z Jagelonské univerzity v Krakově s názvy „Religion and Social transformation in East-Central Europe“ a „Religion in Poland after the Collapse of Communism.“

O neméně zajímavá témata se postarali dále například Attila Kovács z Bratislavy se svým mimo program zařazeným vstupem o (ne)proběhlém výzkumu v Izraeli a v oblastech pod palestinskou samosprávou, maďarští religionisté József Végh s tématem „The Situation of Buddhism in Hungary“ a Mihály Dobrovits a jeho pojednání „Islam in Central-Eastern Europe“ nebo Danijela Djurišić ze Slovenska s přednáškou „Political Situation During the 90th in Serbia and Religious Changes Which Were Connected With It“.

Ze studentských prezentací upoutali asi nejvíce pozornosti Simon Steinbeiß z Rakouska se svým příspěvkem „Religious Change in Austria: Buddhism with Focus on Senkobo Buddhism“, který mimo jiné, podobně jako David Václavík o den dříve, objasnil vztah náboženství a státu, tentokrát ovšem v rakouských zemích. Adam Varadi přednesl příspěvek s názvem „Euro-Islam? – How ‘Convertible’ Is Islam in Present-day Europe?“, Iza Kopaniszyn z Polska rozpracovala téma „Competitiveness of Self-Reflection and Parochial Religiosity“. Zajímavá byla také studie Jany Rozhnalové s názvem „Tibetan Buddhism in Czech Republic – Changing Views“, ve které se věnovala pohledům na oblast Tibetu během období komunismu v bývalém Československu. I ostatní vystoupení studentů byla velmi poutavá, bohužel však není možné všechny je zde popisovat nebo i jen vyjmenovávat. Doporučuji proto všem zájemcům o bližší informace nahlédnout do stránek oficiálního programu.³

Maďarští organizátoři letní školy se také řídili dobře známým faktem, že svět a k němu náležející fenomény nelze zkoumat pouze skrze sklo univerzitních oken,

³ (<http://www.reuropa.org/ip2006/new-programme-leaflet>). V průběhu letní školy bylo nutné ze strany organizátorů přistoupit k některým menším změnám v programu a tak informace dostupné ke stažení na uvedené internetové adrese nelze považovat za naprosto přesné.

ale že je nutné vydat se za jejich poznáním přímo do terénu, kde se nachází jejich přirozené prostředí. A tak se i na programu tohoto religionistického setkání objevilo několik studijních výletů, které měly účastníkům přiblížit místní náboženské komunity a současně i historii regionu.

Asi za nejzajímavější se dá považovat exkurze do centra víšnuistické komunity Nandafalva, sídlící nedaleko Szegedu.⁴ V dopolední přednášce, která se z důvodů nečekané změny počasí konala v nedávno vybudovaném chrámu,⁵ jeden z členů hnutí seznámil návštěvníky s historií, zásadními doktrinárními body a dalšími podrobnostmi souvisejícími s tímto učením. Po této zasvěcené úvodní přednášce následovala dotazy nabitá diskuze a v jejím závěru přišel na řadu působivý obřad obětování pokrmů. Všichni z přítomných též s radostí přivítali pozvání na vynikající vegetariánský oběd a odpoledne vyslechli další studentské prezentace, které byly pro jednoho přesunuty do poklidného prostředí maďarské víšnuistické komunity.

Ke změně prostředí pro studentské příspěvky došlo také v průběhu druhého celodenního výletu, tentokrát věnovaného exkurzi do města Hódmezővásárhely. Právě zde – uprostřed muzea holocaustu – byly nejprve předneseny další ze studentských prezentací a po nich následoval letmý pohled do historie a současnosti místní židovské komunity. V průběhu celého výkladu vybízely ke krátkému zastavení a zamyšlení jak fotografie těch, kteří zahynuli během druhé světové války v koncentračních táborech, tak i mnohé další vystavené exponáty pocházející z tohoto období – převážně předměty z osobního vlastnictví zemřelých, jako například dětské oblečení a hračky, ale i uniformy příslušníků jednotek SS. S židovskou komunitou byla spojena i prohlídka zdejší synagogy, doprovázená podrobným výkladem místního rabína.

Historii Maďarska byl věnován i odpolední program. Ten totiž zahrnoval návštěvu čerstvě otevřeného „památníku komunismu“ (tzv. Memorial Point) v podobě architektonicky velmi zdařilé budovy. Ve třech rozlehlých podlažích se ukryvalo netradičně pojaté představení celé historie, podrobností, faktů a také detailů z každodenního života v období maďarské komunistické éry.

Při poznávání jedinečných míst spojených s religiozitou Szegedu a jeho okolí se pozornost ještě jednou stočila na místní židovskou komunitu. Jedno odpoledne všichni účastníci zamířili do zdejší, druhé největší evropské synagogy, vystavěné v maurském stylu, která každého již při vstupu doslova zarazila svým nadmíru působivým interiérem.⁶

Jak již bylo řečeno výše, přítomným studentům se během celé letní školy nabízel nejenom příležitost seznámit se a diskutovat s vědeckými pracovníky zabývajícími se problematikou náboženství, ale také s ostatními studenty religionistiky z mnoha evropských zemí. Tato příležitost se ovšem nenaskytovala pouze v rámci dopoledního a odpoledního vyučování, ale především ve chvílích volného času. Tak se během doby vyhrazené pro oběd a v průběhu večera při posezení v některé z nespočtu příjemných restaurací, kaváren či klubů, všichni navzájem postupně seznamovali a probírali především témata religionistická, ale i ta, která přímo do zájmů studia náboženství nespádají. Nutno podotknout, že důležitost tohoto meziuniverzitního a mezinárod-

⁴ Více informací na http://www.nandafalva.hu/index_en.htm.

⁵ Chrám, který v sobě spojuje jak hinduistické, tak i maďarské prvky, byl vystavěn v roce 2000. Kombinace maďarského prostředí s indickým se například odráží i v písniích zpívaných během obřadů, jež jsou přeloženy do maďarštiny.

⁶ Více informací na <http://zsinagoga.szeged.hu>.

ního navazování kontaktů si uvědomovali i sami organizátoři a uspořádali proto nad očekávání okázalou otevírací ceremonii a uvítací párty, která hned první večer přispěla k snadnějšímu vzájemnému seznámení.

Celý víkend byl vyhrazen pro odpočinek mezi vyučovacími dny a pro vlastní program. Vzhledem k příznivé poloze města Szeged, které se nachází v blízkosti srbských i rumunských hranic, se proto mnozí v neděli společně vydali do 40 km vzdálené srbské Subotice a k nedaleko ležícímu jezeru Palič, aby na jeho březích načerpali novou energii pro dalších pět dnů přednášek a religionistických diskuzí.

Je nezbytné připomenout, že všechny výše popsané aktivity se mohly konat jenom díky štědré podpoře organizací Erasmus a CEEPUS zabývajících se zahraničními pobyty studentů a akademických pracovníků. Díky tomu nikdo nemusel řešit finanční problémy, jež by jinak jistě doprovázely dvanáctidenní pobyt v zahraničí. Každému byla plně hrazena cesta i dvoutýdenní jízdenka na szegedskou městskou dopravu, ubytování a snídaně v hotelu nedaleko centra (a tedy i filozofické fakulty), všechny exkurze a strava formou každodenního 2000forintového příspěvku.⁷

Je-li vůbec možné pořadatelům letošní letní školy něco vytknout, pak snad jenom jeden drobný detail, který lze zároveň považovat za výzvu a inspiraci pro organizátory příštího ročníku. Tento nedostatek spočíval v občas nepřesném a pozdním podávání informací o nadcházejícím programu. To však nikdy nenarušilo hladký průběh konference a všichni si tak s sebou domů mohli odvézt příjemné vzpomínky na nová seznámení a zážitky a především množství získaných poznatků ze svého studijního oboru. Zájemci se mohou těšit na další prázdninové setkání studentů a odborníků z oboru výzkumu náboženství, jehož organizace se pro rok 2007 ujal Ústav religionistiky brněnské Masarykovy univerzity.

Konference „Náboženství a politika“, Pardubice (3.–4. října 2006)

Andrea Kousalová, FF MU, Ústav religionistiky

Lucie Hlavinková, FF MU, Ústav religionistiky

V jednom z minulých čísel popisovala naše kolegyně Jana Rozehnalová konferenci „Náboženství a věda“, konanou v Pardubicích loňského listopadu, a její dojmy se do značné míry shodují s našimi dojmy z roku letošního. Pardubický zámek, v jehož prostorách se konference s mezinárodní účastí „Náboženství a politika“ ve dnech 3.–4. října konala, je opravdu velmi krásné a důstojné prostředí – dojem při příchodu na nádvoří ještě umocňovalo spadané barevné listí a dekorativní bílí pávi.

Tak jako loni byla i letos konference rozdělena do dvou sekcí – sekce „A“ a sekce „B“. Nevíme, který rys lidské povahy zapříčiňuje to, že sekce „A“ je prostě vždy chápána jako lepší a důležitější. Nebude to zřejmě pouze předností v abecedě, možná

⁷ 2000 HUF = 200 Kč.